

## Draginja Ramadanski

Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Szlavisztika Tanszék  
draginjaramadanski@gmail.com

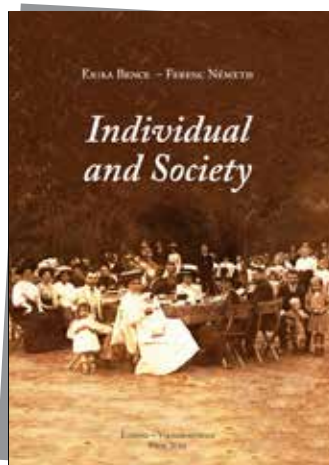
### EGYÉN ÉS TÁRSADALOM

Erika Bence–Ferenc Németh: *Individual and Society*. ETHOSZ – Virágmandula, Pécs, 2016

A könyv olyan sajátos korrelációt vizsgál, amely, annak ellenére, hogy kétségtelenül jelen van az irodalomban és a társadalomban, aszimmetrikus és rendszertelen elméleti figyelemben részesült mindeddig. Ezáltal nincs így. A Bence–Németh szerzőpáros arányosan megkomponált cikkgyűjteménye nagymértékben választ ad a cím kihívásaira. Habár az első szövegből fakad, ez a cím az egész könyv módszertanilag termékeny keretévé növi ki magát. Emellett a hungarológiai, interkulturális és intermediális tudományos érdeklődés fókuszába kerülnek olyan jelenségek is, melyekről csupán az utóbbi évtizedekben írnak és beszélnek nyíltan, és amelyeknek tudományos legitimitást kell adni, be kell őket mutatni, valamint releváns kommentároknak és kritikának alávetni.

A könyv első fejezete a társadalmi múlt és jelen jelenségeiről szól. Mondjuk, az osztrák–magyar oktatási hatóságok a diákok viselkedésére vonatkozó szabályairól. Ezt a rigid nevelési viszonyt ma már hatályon kívül helyezték. Az új idők újfajta mércéket is hoznak magukkal. Ahogy haladunk előre az olvasásban, talán éppen a hallgatólagos, a könyvben mindennütt jelen levő pátosz az, amely igazolja ezt. Amiképp ezt bizonyítja a mai Vajdaságban az egyén és a társadalom közötti pszichológiai reláció kutatása (Németh), valamint az oktatás szféráján belüli olyan jelenségek vizsgálata is, amelyek a valósággal való textuális kontaktusra épülnek (Bence).

A második fejezet a magyar és a szerb kultúra interkulturális érintkezési pontjainak néhány jelentős példáját hozza. Ezek-



nek a kapcsolatoknak tartósságát és megalapozottságát ékesen bizonyítja a nagy magyar költőnek, Petőfinek jókori lefordítása szerb nyelvre (Németh), amely kétségtelenül inspiráló tényező mindkét kultúra számára (főként, ha figyelembe vesszük a folyamat minőségét és terjedelmét, valamint a benne részt vevő szerzőket).

A mediterráneum Herczeg Ferenc általi irodalmi megnyilatkozását egy másfajta előjel jellemzi. Tudniillik, Herczeg művészi és kulturológiai eredményei egyszerre megkérdőjeleződnek. Azonban éppen a marginális írók lehetnek érdekesek egy korszak teljes képének megmutatásában, különösen, ha sohasem begyógyult, a katonailag és politikailag legyőzött nemzeti érzésen esett traumákról van szó. Erről tanúskodik ismét a hercegi életmű iránti, kétségbevonhatatlan, evokatív kapacitású kutatói érdeklődés. Ugyanis az országok hirtelen elveszthetik tengeri és egyéb határaikat. Az irodalom az, amely örökkévalóságra szóló telekkönyveket ad ki, de ezek nem tájakat és vidékeket tartalmaznak. Az irodalom mélyebbre hatol. Ezúttal az evokatív misszió egy „egyszerű” útleírásra van bízva, pontosabban egy hajónaplóra, mely domiciliumszerűen kimondott-megírt toponímiák sorát tartalmazza (*Szelek szárnyán*, 1905). Egy ilyen, a későbbi elolvasásnak alávettet diskurzus egyrészt szükségszerűen művelődési nosztalgia, a szép részletek fölötti lamentáció köntösébe bújik (ebben az esetben a szecessziós poligráfiába és a könyvek pazar külsejébe történő kirándulásról van szó), másrészt viszont a kételkedő elhallgatásba és vakságba van burkolva. Ez az az aszimmetria, amelyről minket, a (nem) elmozdítható határok különböző oldalán élő szomszédokat, még senki sem szoktatott le. Mégis, ha igazi irodalommal van dolgunk, nincs okunk az idegességre. Egy valódi műalkotást mindenki ugyanolyan élvezettel olvashat el, hiszen az mindenki számára íródott. Azonban, ha gyenge irodalomról van szó, nemtetszésünk, függetlenül az irodalom ideológiai előjelétől, elengedhetetlen lesz.

Mintha ezt hallgatólagosan meg is mutatta volna a Mikszáth Kálmán műveiben jelentkező társadalmi és történelmi szubsztrátumot bemutató cikk (Bence–Németh), mely éppen az irodalom által jutott termékeny örökséghez. A mai, emancipált, multikulturális olvasóról azt tartják, hogy érzékenyen érinti a történelemfölöttség (a lírai, vagy mondjuk nevetésre készítő aspektusa a valóságnak). De így van-e valóban? Ennek a kérdésnek a feltevéséig a textuálisan megalapozott történelmi tapasztalatról való társszerzői gondolkodás vezet bennünket, illetve a művészet azon képességének egyfajta vallatása, mely a nemzeti identitás tüzét életben tudja tartani, örülve és lamentálva, de NEM valamely új hadseregek katonáival egyetemben (Gion Nándor: *Ez a nap a miénk*, 1997). Egyes műveket figyelmeztetésként olvassunk, de természetesen ez nem kötelező.

Az a rész, amelyet teljes egészében Bence Erika írt, a vajdasági magyar irodalom hazafogalmának demisztifikációja, számos kortárs szerző művén, de főleg Juhász Erzsébet *Határregényén* keresztül. Hogy a dúr és a moll szólam váltakozása valóban működik ebben a könyvben, azt a vajdasági multilingvális hagyománynak szentelt cikk mutatja meg, valamint a magyar (és nem csak a magyar) irodalom folyton megismételhető képe, az egyik vonatról a másikra való „átszállás” toposza. Követve számos irodalmi megvalósítását (kezdve az eredeti regényen, Kosztolányi Dezső *Esti Kornélján*, majd ennek pastiche-ain, Esterházy Péter, Danilo Kiš, Dudás Károly, Nagy Abonyi Árpád, Lovas Ildikó művein keresztül), rájövünk, hogy az irodalom nagysága éppen az egyetemességében rejlik. Minden társadalom és egyén is, térjünk csak vissza ennek a gyűjteménynek a címéhez, mindenekelőtt a kölcsönös viszonyaik rendezetlensége miatt, előbb-utóbb megkapja a nem kívánatos, szomorú, „esti” nomadizmus esélyét. Végezetül feltehetjük a kérdést: a *jobb élet* szintagmáját végre át fogja-e hatni az etikus dimenzió?

*Utasi Anikó fordítása*

